

ELEMENTS PER A L'ORDENACIÓ I LA CATALOGACIÓ D'UNA COL·LECCIÓ DE GOIGS

L'objectiu d'aquesta comunicació és la presentació d'unes orientacions per a l'ordenació i la catalogació d'una col·lecció de goigs. A partir de la feina feta amb la col·lecció del M.A.S.M. (Museu Arxiu de Santa Maria), amb els problemes que allí ens vam trobar i amb els criteris que vam adoptar, vaig anar confeccionant aquest estudi, que ara presento. Sempre amb l'impuls de Lluís Adan, de l'equip del M.A.S.M., a qui vull donar les gràcies.

Potser valdrà la pena començar descrivint a grans trets aquest gènere de literatura popular, abans d'entrar pròpiament en les propostes per a l'ordenació i catalogació.

Podríem definir els goigs de la següent manera: els goigs són composicions poètiques populars, dirigides a algun sant, a la Mare de Déu o a Crist, i estan destinats a ser cantats en comunitat el dia de la festa de l'advocació respectiva. La majoria de textos de goigs van descrivint la vida i miracles del sant a qui estan cantant, de vegades també el seu martiri, i tots acaben demanant coses: bé la salut per als qui canten, que al poble no hi hagi cap epidèmia, que les collites vagin bé, etc. i agraint les gràcies rebudes. Hi ha advocacions que reben la pregària per a coses especials, així sant Sebastià i sant Roc són els "especialistes" d'evitar epidèmies, santa Apol·lònia evita el mal de queixal, santa Llúcia conserva la vista, etc.

La difusió dels goigs és general a tots els Països Catalans. Totes les parròquies, ermites i capelles catalanes tenen els goigs respectius, que el poble ha anat conservant cantant-los fins avui en dia. És veritat que es nota avui una crisi en la pràctica del cant dels goigs; tot i així, segons un estudi fet el 1981 referent al Maresme, es continuen cantant goigs a 24 parròquies i a 20 ermites i santuaris de la comarca. A Mataró, per exemple, es canten cada any en aquesta església els goigs de les Santes, el 27 de juliol. Comencen així:

*Puix vostre poble ho demana
i vos són els cels propicis:
Empareu vòstres patricis
Juliana i Semproniana.*

També es canten els de sant Simó, a la seva ermita, el dia de la seva festa: el 28 d'octubre. La primera estrofa fa:

*Puig que devant del Senyor
tenim tant gran Advocat;
ohiu Apostol Sagrat
los fupirs de noftre Cor.*

Per últim mencionarem, com a goigs que es canten avui en dia al terme de Mataró, els de sant Martí, que els fidels entonen cada any a la seva ermita de Mata el dia de l'aplec (el diumenge següent a l'11 de novembre). Comencen així:

*Puix de Déu sou tant amat
imploram vostre socors;
siau-nos sempre advocat
Sant Martí molt gloriós.*

Quin va ser l'origen dels goigs? De quan data la primera notícia? Els goigs més antics que conservem escrits en català daten del segle XIV. Són dedicats a la Mare de Déu i es conserven al *Llibre vermell de Montserrat*. Els primitius goigs varen ser una traducció al català d'uns cants litúrgics llatins que lloaven els goigs que la Mare de Déu tingué a la terra (l'anunciació, la visitació, el naixement de Jesús, l'adoració dels reis, la presentació al temple, etc.) i també, però no tant sovint, els goigs de la Mare de Déu al cel.

Primerament es cantaven els goigs a la Mare de Déu en general, sense cap advocació concreta. A partir del segle XV es componen ja per a advocacions especials, començant per la del Roser, d'una gran bellesa, i que ha assolit una difusió molt notable per tots els Països Catalans degut al fet que van ser divulgats per les confraries del Roser. Comencen així:

*Vostres goig amb gran plaer
cantarem, Verge Maria
puix que vostra Senyoria
és la Verge del Roser.*

En el segle XV també queda fixada l'estructura formal dels goigs, que es basa en un recurs trobadoresc: quan es canten goigs es van repetint, al final de cada estrofa, els dos versos finals de la primera estrofa.

Parlarem ara breument de les impressions de goigs. Sabent que el gènere havia tingut inici al segle XIV, és fàcil suposar que amb la creació de la impremta es comencessin a imprimir aviat. Tanmateix, els primers goigs que conservem amb data són de sant Ramon de Penyafort, de Barcelona, i porten l'any de 1601. Podem gairebé assegurar, però, que ja abans d'aquesta data se'n devien haver imprès.

Les edicions de goigs s'han fet amb un caràcter molt modest, popular, amb fulls volanders i amb una composició tipogràfica típica, que continua fent-se servir avui en dia. És de remarcar la gran quantitat d'iconografia religiosa que s'ha conser-

vat gràcies a les edicions dels goigs.

A partir dels segles XVIII i XIX les edicions de goigs es fan molt abundants, i amb la Renaixença comença l'afecció de recollir-ne i col·leccionar-ne exemplars. Varen ser col·leccionistes destacats Mn. Jacint Verdaguer, Marià Aguiló, Milà i Fontanals, etc. A Mataró existí un col·leccionista important, August Ribas i Muste-rós, qui posseïa uns 20.000 exemplars, i té el mèrit d'haver estat editant cada any (durant 25, sense interrupció) uns goigs diferents al seu patró, sant August. La seva col·lecció la va deixar a la biblioteca de l'abadia de Montserrat on es custodia actualment.

Cal destacar també com a mataroní apassionat amant dels goigs el frare caputxí fra Silveri de Mataró, de qui fa poc vam celebrar el centenari del seu naixement. No només va ser un gran col·leccionista, sinó que també edità goigs nous: més de 60 advocacions diferents al llarg de la seva vida.

El col·leccionisme de goigs va adquirir tanta importància que es van crear fins i tot associacions de col·leccionistes. La que existeix avui en dia, "Amics dels goigs" va ser fundada el 1922 per Mn. Francesc Baldelló i aplega actualment uns 550 socis.,

Feta aquesta llarga —potser excessiva— introducció al gènere és hora ja que passem a considerar els problemes que presenta una col·lecció de goigs a l'hora d'ordenar-la i catalogar-la.

L'ordre d'una col·lecció de goigs té com a objectiu facilitar la recerca dels exemplars. Per tant, el criteri que ha de servir com a base de l'ordre ha d'estar en funció de les previsible consultes que s'hi hagin de fer. Les demandes que més freqüentment es fan són de dues classes. Per un costat, recerques basades en les advocacions. Per exemple, seria el cas d'aquesta pregunta: "Quins goigs teniu de la Mare de Déu del Roser?". Per un altre cantó, hi ha recerques basades en les poblacions: "Quins goigs teniu d'Argenton?".

Ordenar la col·lecció de goigs amb un d'aquests dos criteris ens sembla el més assenyalat. Nosaltres vam optar pel primer, és a dir, tenint en compte les advocacions a què fan referència cada goigs. Així vam establir quatre blocs:

- I Goigs dedicats a Crist
- II Goigs dedicats a la Mare de Déu
- III Goigs dedicats als sants
- IV Altres goigs

El primer bloc (dels goigs dedicats a Crist) potser és el que ofereix un major grau de complexitat per la diversitat de materials que presenta. Hi ha goigs que canten alguna etapa de la vida de Jesús (Naixement, Infància, Passió...). D'altres —una gran part— són dedicats a la imatge de Crist a la creu, anomenada també Majestat o Santa Creu. Per fi, hi ha goigs a determinades devocions de Crist (el Bon

Pastor, el Salvador, Crist Rei...). Nosaltres vam organitzar el bloc I en aquestes tres divisions: *Vida de Crist* (Nadal, Infància, Nom de Jesús, Sagrada Família, Circumcisió, Transfiguració, etc.). *Imatges de Crist a la Creu* (ordenades per poblacions). *Devocions de Crist* (Bon Pastor, Crist Rei, Sagrat Cor, Salvador).

El segon bloc (goigs dedicats a la Mare de Déu) no presenta massa complicacions, tot i que està format per nombrosos exemplars. Cal simplement ordenar-los alfabèticament per l'advocació. Per exemple:

AJUDA, Mare de Déu de l' — ÀNGELS, Mare de Déu dels — ASSUMPCIÓ DE LA MARE DE DÉU — BON VIATGE, Mare de Déu del ...

Hi poden haver goigs marians que no tinguin cap advocació concreta. Aquests els entrariem per MARIA, Santa.

Els goigs dels sants, que formen el tercer bloc, s'ordenen alfabèticament. Exemple: ANTONI ABAT — AUGUST — BÀRBARA — CEBRIÀ — etc.

Si d'un sant en tenim diversos exemplars, aquests els ordenarem per les poblacions respectives.

Dintre del quart bloc (altres goigs) hem fet quatre divisions. Primer els goigs religiosos que no s'inclouen en els apartats que hem vist fins ara. Seria el cas, per exemple, de:

ÀNIMES DEL PURGATORI — BRAÇ DE SANTA TECLA — LLUM, Miraculosa — SAGRAMENT, Santíssim — TRINITAT, Santíssima, etc.

Després hi ha una secció amb goigs polítics (pamfletaris, propagandístics, etc.) A continuació vénen els humorístics (encara que prenguin un tema religiós) com és ara els goigs dedicats a NOË, els de la SOMERA, etc. Per fi, dintre del quart bloc, hi ha els goigs profans, que no són ni polítics ni humorístics, i que seria el cas dels goigs dedicats a ISABEL BESORA — JACINT VERDAGUER, etc.

Amb aquest sistema hem anat resolent bastant bé els problemes que ens anaven sorgint. Però encara que tinguéssim la col·lecció molt ben ordenada, no ens podíem quedar aquí. Vam creure que per facilitar la recerca, per fer manejable la col·lecció, calia catalogar-la. Després de pensar-hi bastant vam arribar a establir els següents elements de descripció, que breument passo a comentar.

La descripció que nosaltres volíem fer havia de ser molt detallada si volíem que amb les fitxes es pogués identificar completament una edició. Un primer element que calia recollir era el títol, transcrivint-lo íntegrament, respectant-ne l'ortografia. Pensem també que cal transcriure la primera estrofa o "entrada". Respecte a la imatge que il·lustra les edicions de goigs, cal especificar amb quina tècnica és reproduïda (boix antic, dibuix, fotografia...).

L'ornament que apareix a banda i banda de la imatge caldrà descriure'l. Per

exemple: dos gerros amb flors; dos testos amb flors; motius geomètrics, etc. Un altre element que convindrà no oblidar és l'orla. Si és possible direm de quins motius està formada (vegetals, tipogràfics, etc.).

El següent punt és la disposició del text i la música. Cal fer constar: les columnes en què està distribuït el text, i si hi ha la música impresa. Les mides de la caixa tipogràfica (allò que està imprès) també ens interessen. Si es coneixen els autors de lletra, música i il·lustracions, cal fer-los constar.

El peu d'impremta és un element imprescindible a l'hora de la catalogació. Cal transcriure'l tal com el trobem a l'original. Per fi, anotarem en un apartat de notes tot un seguit d'observacions que fan referència a l'edició: si es tracta d'un facsímil; si està imprès en una tinta altra que la negra; si el paper no és corrent; si forma part d'una publicació, etc.

Amb tots aquests elements de descripció varem configurar un model de fitxa amb el qual s'està procedint actualment a la catalogació de la col·lecció de goigs del Museu Arxiu, que contínuament està rebent noves donacions.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

Amadeu Pons

BIBLIOGRAFIA

- ALMARCHE VAZQUEZ, Francesc: *Goigs valencians. Segles XV al XIX*. València, 1918. 205 p.
- AMADES, Joan: *Els goigs*. Barcelona, 1947. 2 vols.
- BALDELLÓ I BENOSA, Francesc: *Cançoner popular religiós de Catalunya. Recull de cent melodies de goigs*. Barcelona, Imp. Bosch Borrás, 1932. 350 p.
- *Los "Goigs de la Mare de Déu"*. A: "Annalecta Sacra Tarraconensia", vol. XXVIII (1955), p. 183-197.
- *Petit historial dels "Amics dels Goigs"*. Barcelona, Torrell de Reus, 1959. 55 p.
- BARAUT, Cebrià: *Textos homilètics i devots del Llibre Vermell de Montserrat*. A: "Annalecta Sacra Tarraconensia", vol. XXVIII (1955), p. 25-44.
- BATLLE, Joan Bta.: *Los goigs a Catalunya en lo segle XVIII*. Barcelona, Tip. Catòlica, 1925. 159 p.
- COMBALIA I PRATS, Josep M^a.: *La religió popular a les comarques tarragonines: els "goigs"*. A: "Arxiu d'etnografia de Catalunya" núm. 1 (1982), p. 31-50.
- MASSOT I MUNTANER, Josep: *Goig*. A: *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona, Eds. 62 — Enciclopèdia Catalana, 1970-1983. 16 vols. Vol. 8, p. 155-156.
- PONS I SERRA, Amadeu: *Aproximació a la pràctica actual del cant dels goigs: el Maresme*. A: *Resums de les comunicacions presentades al Congrés de Cultura Tradicional i Popular*. Barcelona, Servei de Promoció Cultural, 1981. P. 93-94.